

beledigende woorden gesproken zou hebben aan het adres van de WA-man Peter Ton (de man die in september '40 bij een relletje in Den Haag als eerste NSB'er tijdens de bezetting het leven verloren had) en die deswege tweemaal vrijgesproken was, kreeg twee maanden gevangenisstraf. Een Haagse agent van politie die, door WA-mannen met 'stokken, sabels en dolken' besprongen, na drie waarschuwingen eerst een schot in de lucht gelost en vervolgens een NSB'er in zijn been geschoten had, kreeg twee weken hechtenis opgelegd – daarentegen werd een NSB'er uit Zeist die tijdens een relletje iemand met zijn koppelriem verwond had, op grond van zijn beroep op 'noodweer' vrijgesproken. In de zaak van de agent overwoog het hof o.m.: 'Aan de revolutionaire spanning moet binnen zekere, met begrip te trekken grenzen, haar loop worden gelaten, zonder dat de openbare organen der ordehandhaving daarbij als voorheen behoren in te grijpen.'¹

Door de vrederechters en hun plaatsvervangers werd op gelijke wijze met twee maten gemeten, zij het dat de een dat duidelijker deed dan de ander. De vrederechters bevonden zich evenwel in een moeilijker positie dan het vredegerechtshof: voor het 'foute' hof werden de zaken voorbereid door een 'foute' procureur-generaal, de 'foute' vrederechters moesten die voorbereiding evenwel overlaten aan de normale parketten waar men als regel 'goed' was. Er werd veel tegengewerkt: men sepondeerde bepaalde zaken waarin veelal de politie al getracht had, zo weinig mogelijk 'politieke' elementen in de processen-verbaal op te nemen, of men voerde tijdens de terechtzitting de ondervragingen zo dat zelfs de vrederechter de bewijzen voor het provocerend optreden van de NSB of de WA niet naast zich neer kon leggen. Uiteindelijk was het evenwel die rechter die vonnis wees.

De meeste van die vonnissen en van de erbij behorende dossiers zijn verloren gegaan. Wij weten wel dat zich in de jaren '41 t.e.m. '43 in totaal 3109 personen voor de vrederechters moesten verantwoorden; van hen werden 423 vrijgesproken, aan 724 werd een vrijheidsstraf opgelegd – de overigen kwamen er met een boete of een berisping van af. Tegen viermaal zoveel mannen als vrouwen werd vonnis gewezen. Ook kinderen werden, met uitschakeling van de kinderrechters, vaak door een vrederechter bestraft. Als regel waren de straffen die NSB'ers of NSNAP'ers kregen, aanzienlijk lichter dan die welke voor overeenkomstige daden aan hun tegenstanders opgelegd werden. Misschien kunnen wij de vrederechtspraak nog het beste in beeld brengen door een samenvattend verslag te geven van één enkele, willekeurige zitting die de vrederechter te Arnhem begin januari '42 hield²:

¹ A.v., p. 160. ² Doc II-876, a-14.